

тно-страхової моделі, що базується на соціальному страхуванні.

Запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування дасть змогу здійснити глибоку внутрішню перебудову національної системи охорони здоров'я. При цьому стане можливим забезпечення незалежного, більш ефективного контролю за діяльністю медичних установ та якістю надання медичної допомоги.

Перетворення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на Фонд державного соціального медичного страхування надасть можливість у цілому оптимізувати українську систему соціального страхування, запровадити єдиний соціальний внесок, що сприятиме скороченню видатків роботодавців на адміністрування соціального страхування.

Існуючу бюджетну модель фінансування охорони здоров'я доцільно доповнити новою програмою, зокрема, соціальним медичним страхування найманих працівників. Таким чином бюджетні кошти, які зараз спрямовуються на фінансування охорони здоров'я працюючих, можна буде спрямувати на фінансування медичних послуг для пенсіонерів, дітей та інших малозахищених верств населення. У цілому, вирішення цих завдань дасть можливість покращити медичне забезпечення всього населення країни.

Література

1. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням" від 18 січня 2001 р. № 2240-III

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.ua>.

2. Законопроект "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування" № 1040-1 / авт. Л.С. Григорович, Є.Д. Добряк, В.Г. Карпук, С.М. Терещук, Д.В. Шлемок, К.Т. Ващук, Ю.В. Одарченко.
3. Законопроект "Про внесення змін до деяких законів України (щодо запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування)" № 1040-2 / авт. О.Б. Шевчук, М.М. Папієв.
4. Законопроект "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування" № 1040 (авт. Я.М. Сухий, Л.Л. Денісова).
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
6. Ковжарова Е. Міжнародний досвід вирішення проблеми фінансування системи охорони здоров'я: Практичні висновки для України / Е. Ковжарова // Формування демократичного та ефективного державного управління в Україні: матер. наук.-практ. сем. 11–12 берез. 2002 р. / за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – С. 65–77.
7. "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.ua>.
8. Педченко Т. Соціально-економічні умови запровадження в Україні загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування / Т. Педченко // Вісн. УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 393–397.

УДК 351.5.024.5

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Бражко О.В.

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

Annotation

The author examines basic directions of the labour-market state regulation, the programs of stimulation of employment and multiplying workings seating growth, reduction of youth unemployment capacity, also the models of policy in the sphere of labour-market reformation are analyzed in the article.

Анотація

У статті розкрито основні напрями державного регулювання ринку праці; запропоновано програми стимулювання зростання зайнятості і збільшення кількості робочих місць, скорочення молодіжного безробіття;

проаналізовано моделі політики в сфері реформування ринку праці.

Ключові слова

Державне регулювання, економіка, ринок праці, зайнятість, безробіття, робоча сила, трудові відносини.

I. Вступ

У ринкових умовах державне регулювання економіки являє собою систему типових заходів законодавчого, виконавчого й контрольного характеру, здійснюваних правомочними державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації й пристосування існуючої соціально-еконо-

мічної системи до змінюваних умов. З погляду ринкової економіки регулювання зайнятості являє собою підтримку нормально-го співвідношення між попитом та пропозицією робочої сили. Це співвідношення має задовольняти потребу економіки у кваліфікованих і дисциплінованих працівниках, заробітна плата яких є для них достатньою мотивацією до праці. Однак співвідношення між попитом та пропозицією не повинно приводити до надмірного зростання заробітної плати, що може негативно позначитися на національній конкурентоспроможності. Небажане й значне зниження зайнятості, яке зумовлює збільшення кількості безробітних, зниження споживчого попиту й податкових надходжень, зростання витрат на допомогу по безробіттю і, найголовніше, небезпечні соціальні наслідки.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити шляхи вдосконалення системи державного регулювання зайнятості населення.

III. Результати

Проблеми зайнятості населення завжди були в центрі уваги української науки, сучасних учених-економістів і управлінців. Вагомий внесок у розвиток управлінської науки про зайнятість населення, трудовий потенціал, ринок праці зробили С.І. Бандур, Д.П. Богиня, Н.П. Борецька, В.С. Васильченко, Г.К. Губерна, М.В. Данюк, В.В. Дорофієнко, Ф.Д. Заставний, К.В. Зайцева, О.Ф. Новікова, В.П. Оніщенко, І.Л. Петрова, В.М. Петюх, С.І. Пирожков, Н.Л. Юрлова та ін.

Основними напрямками державного регулювання ринку праці є програми щодо стимулювання зростання зайнятості та збільшення кількості робочих місць у державному секторі, програми, спрямовані на підготовку й перепідготовку робочої сили, і програми сприяння найманню робочої сили. Крім того, уряд приймає програми із соціального страхування безробіття, тобто виділяє кошти на фінансову допомогу безробітним. Перелічені напрями не вичерпують усіх заходів впливу держави на ринок праці. Поряд з ними існує комплекс заходів непрямого регулювання робочої сили: податкова, грошово-кредитна й амортизаційна політика уряду. Значний вплив на ринок праці справляє і законодавство (про соціальне забезпечення, трудові відносини, рівні цивільні права тощо). Заходи непрямого регулювання ринку робочої сили водночас є і заходами загальноекономічного регулювання та впливають на кон'юнктуру в країні. Проблеми регулювання ринку праці – похідні від загального економічного курсу й окремих його складових (податкової, інвестиційної, кредитно-фінансової політики тощо). Метаморфози на ринку праці справляють величезний зворотний вплив на стан економіки в

цілому (насамперед, за рахунок стимулювання споживання й виробництва).

Оскільки за відсутності необхідного рівня мобільності трудових ресурсів єдиний національний ринок праці існує на цьому етапі економічного розвитку України багато в чому умовно, а державним органам влади чинне законодавство доручає лише розробку концепції й основних напрямів державної політики у сфері зайнятості, особливої актуальності проблема формування політики зайнятості набуває на регіональному рівні. Саме в регіонах зазнають серйозних змін структура економіки й система зайнятості, а безробіття дедалі більше виступає як чинник соціального ризику; саме в регіонах особливо велика потреба в розробці й реалізації цієї політики як практичного інструмента регулювання сфери трудових відносин.

У нинішніх умовах перед Україною постає завдання розробки нової політики зайнятості, що відповідає умовам ринкової економіки. Без цього не можна забезпечити соціальну стабільність, зберегти й розвинути людські ресурси. Особливої значущості набувають такі конкретні проблеми, як вибір засобів і механізмів регулювання зайнятості, співвідношення державної й приватної ініціатив, централізація і децентралізація в цій галузі, необхідність вироблення загальної концепції політики зайнятості. Створення моделей реформування ринку праці ґрунтується на запозиченнях варіантів вирішення цих проблем у розвинутих країнах з урахуванням української специфіки життя. На сьогодні відсутні загальні рецепти постійно діючих засобів політики зайнятості. Вона модифікується зі зміною ситуації в економіці й на ринку праці.

Можливі декілька варіантів моделей політики у сфері реформування ринку праці. Так, перший варіант характеризується високим рівнем державних гарантій у сфері зайнятості й мінімальних доходів, що передбачає відносно високий рівень соціальних податків, централізовану систему навчання та перенавчання робочої сили, державну мережу з працевлаштування, практику регулювання зайнятості й доходів між роботодавцями та профспілками. Втручання держави набуває розгалуженого й постійного характеру, розширюється інструментарій державного регулювання, зміцнюється фінансова база шляхом формування спеціальних фондів, зростає роль місцевих органів влади в регулюванні зайнятості. Усі заходи мають характер пасивного регулювання: сформований рівень зайнятості розглядається як даний, зусилля спрямовуються переважно на вирішення проблем "зайвої" робочої сили. Другий варіант характеризується активним регулюванням зайнятості. Він позитивно впливає на наявний рівень

зайнятості шляхом створення необхідних умов для збільшення кількості робочих місць за рахунок підвищення кваліфікації й мобільності робочої сили, здатності самих працівників забезпечити необхідний рівень соціального захисту, розвитку підприємницької й інноваційної діяльності, розвитку широкої мережі приватних бюро з працевлаштування. Обидва варіанти орієнтовані на присутність патронажного комплексу заходів, а саме: гнучкої системи податкових пільг, розгалуженої системи державних субсидій і кредитів та сприяння розвитку малого бізнесу [2].

Проблему безробіття не можна вирішувати ізольовано. Вона становить частину загальної проблеми активізації й розвитку людських ресурсів, підвищення їх продуктивної сили. Більш продуктивна економіка підвищує попит на робочу силу, оскільки при цьому збільшується виробництво, знижується вартість продукції та створюються умови для розширення збуту. Цей постулат підтверджується фактами реального життя. При середньорічному підвищенні продуктивності праці в розвинутих країнах на 0,5% зайнятість зростала на 0,2%, при зниженні продуктивності на 0,5% спостерігається негативний ефект зменшення зайнятості на 0,4%.

У політиці зайнятості, здійснюваній урядом України, поки що переважають заходи пасивного характеру. Вона йде за подіями замість того, щоб випереджати їх. Держава покликана відігравати більшу роль як каталізатор співробітництва та взаємодії роботодавців, профспілок, місцевих органів влади в забезпеченні максимальної й ефективної зайнятості. Політика зайнятості не може стояти осторонь, вона повинна бути тісно ув'язана з антикризовою програмою, зі структурною перебудовою, з перетворенням форм власності й загальною стратегією розвитку людських ресурсів. Регуляторна роль держави має полягати в постійній підтримці збалансованості економічних пріоритетів і пріоритетів зайнятості в програмах економічних перетворень. Створення й реалізація державних програм як інструмента державного регулювання та методу проведення регіональної політики, освоєння механізмом науково-технічного й соціально-економічного прогресу у вигляді діяльності громадських інноваційних фондів дасть змогу виробити та реалізувати радикальні вирішення найважливіших суспільних проблем [1].

Діючі й розроблювальні державні програми мають, як правило, регіональний аспект, але в регіональних програмах зайнятості населення навіть не згадуються державні та інші регіональні програми, не говорячи вже про відображення показників руху робочих місць. Очевидно, було б доцільніше розробляти державні й регіональні програ-

ми сприяння зайнятості з урахуванням параметрів найважливіших галузевих, міжгалузевих, регіональних і міжрегіональних програм, забезпечуючи при цьому ув'язування показників руху робочих місць і робочої сили. Проведення активної політики має стати прерогативою держави та її регіонів, а не тільки служби зайнятості, оскільки вона вимагає значних витрат на створення робочих місць, організацію інститутів підготовки та перепідготовки не тільки безробітних, а й усього економічно активного населення. Суб'єктом впливу спеціальних державних програм зайнятості населення має бути як ринок праці України в цілому, регіональний, галузевий, професійний, так і ринок праці окремих соціально-демографічних груп населення (ринок праці інвалідів, молоді, осіб передпенсійного віку тощо).

Сьогодні структура органів влади й управління, що забезпечують державну підтримку зайнятості населення, неоднакова. У системі виконавчої влади такими питаннями займається багато органів з різним статусом, функціями, повноваженнями та відповідальністю. Часто ці органи формально представляють різні напрями соціально-економічної діяльності (а саме: міністерства, комітети, управління, відділи тощо). Це призводить до невизначеності на місцях статусу замовника/виконавця регіональних програм, а також негативно впливає на можливості взаємодії соціальних партнерів. Обласні, міські, районні програми сьогодні приймаються відповідними державними адміністраціями за поданням територіальних управлінь праці і центрів зайнятості та не виносяться на широке обговорення й затвердження місцевих рад, які мають бути замовниками таких програм. Виконання вимоги ст. 14 Закону України "Про зайнятість населення" дасть змогу вдосконалити систему програмно-цільових методів регулювання зайнятості населення в регіонах, основним принципом якої має стати розмежування функцій замовника й виконавця регіональних програм зайнятості, а також кардинально змінити ставлення до регулювання ринку праці як складової ринкових відносин, показники сумарної зайнятості й допустимого рівня безробіття ввести до базових параметрів макроекономічного регулювання та на практиці оптимізувати параметри зайнятості шляхом пов'язання їх із заходами держави в зовнішньоекономічній, інвестиційній, митній, податковій та інших сферах.

Скорочення молодіжного безробіття потребує розробки програм професійної орієнтації на ринку праці, професійної підготовки кадрів відповідно до потреб ринкової економіки, субсидування внутрішньофірмової підготовки молодих кадрів. Доцільне прийняття спеціальних програм з усунення за-

стійного безробіття у зв'язку зі зростанням середньої тривалості безробіття. Нових інструментів державного регулювання зайнятості молодих фахівців поки немає. У подібних умовах видається необхідною реалізація комплексу заходів для створення системи сприяння працевлаштуванню й перепідготовці незайнятих випускників закладів професійної освіти у формі міжвідомчої цільової програми.

Міністерству освіти і науки України пропонується здійснити в межах рекомендованої міжвідомчої програми населення комплекс заходів, спрямованих на сприяння зайнятості випускників, а саме: здійснювати координацію й узгодження обсягів і профілів підготовки фахівців у закладах вищої, середньої та початкової професійної освіти відповідно до встановленого порядку; підготувати рекомендації регіональним органам управління освітою "Про навчання учнів загальноосвітніх закладів правових і економічних основ зайнятості населення й підприємництва"; організувати обмін досвідом щодо сприяння працевлаштуванню випускників ВНЗ на нараді голів рад ректорів ВНЗ і підготувати рекомендації; координувати розробку й реалізацію територіальних програм розвитку середньої професійної освіти державних службовців; підготувати рекомендації щодо розвитку роботи у сфері підвищення кваліфікації й перепідготовки керівників, педагогів і методичних працівників середньої професійної освіти; розробити освітню програму дисципліни "Навички пошуку роботи"; підготувати пропозиції до проекту положення про організацію підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки безробітних громадян і незайнятого населення; підготувати пропозиції щодо розвитку державної системи професійної орієнтації й психологічної підтримки населення; ввести в навчальні плани закладів початкової професійної освіти курси "Вступ у ринкову економіку", "Навички пошуку роботи"; організувати поширення модульної системи навчання в закладах професійної освіти; організувати проведення в освітніх закладах роботи з професійної орієнтації учнів і випускників загальноосвітніх шкіл; розробити проект міжвідомчої програми сприяння працевлаштуванню й адаптації до ринку праці випускників закладів професійної освіти; підготувати разом з відповідними підрозділами Міністерства праці і соціальної політики пропозиції щодо розробки нормативної бази правового, соціального й економічного захисту випускників закладів професійної освіти.

З метою адаптації молоді на сучасному ринку праці, набуття нею трудових навичок і досвіду роботи в регіонах пропонується розробляти комплексні програми "Підвищення

конкурентоспроможності молоді регіону (міста, району, області)". Така програма дасть змогу більш повно використовувати потенціал молоді, зміцнювати та розвивати не тільки особистісну орієнтацію молодих людей, а й створювати нове обличчя регіону. Програма повинна розроблятися на основі цілеспрямованого комплексного регулювання молодіжних проблем, ґрунтуватися на реальних умовах регіону, враховувати становище молоді регіону, а також спиратися на аналіз її проблем, результати соціологічних досліджень і передбачати заходи щодо підтримки молоді. Пропонується визначити такі цілі програми "Підвищення конкурентоспроможності молоді регіону (міста, району, області)": створення умов для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці й адаптації в умовах нових економічних відносин; розробка заходів, спрямованих на підтримку молоді та пом'якшення наслідків структурної перебудови економіки; розширення сфери діяльності різних категорій молоді. Як основні завдання програми пропонуються: соціальна й психологічна підтримка молоді; розробка нових технологій соціальної підтримки молоді в процесі реформування економіки регіону; забезпечення соціального захисту молоді, у тому числі у сфері зайнятості; підтримка молоді, що вимагає особливого соціального захисту; підтримка підприємницької ініціативи. Розробка та реалізація програми мають ґрунтуватися на таких основних принципах, як: правова обґрунтованість розроблюваних заходів; безкоштовний характер послуг, наданих молодим людям; диференційований підхід до реалізації політики у сфері зайнятості молоді з урахуванням специфіки її проблем; публічний характер програми для всіх її учасників. При загальних рівних правах соціальних груп молоді, розробляючи та реалізуючи програми, доцільно визначати категорії молоді, що потребують підвищеної уваги, а саме: таких, що вимагають особливого соціального захисту, з багатодітних і неповних сімей, що проживають у сільських районах, підлітків, що перебувають на обліку в інспекціях і комісіях зі справ неповнолітніх і наркологічних клініках. Ця програма дасть змогу поліпшити шанси молодих людей, здійснити масове залучення молоді у сферу підприємництва. Це значною мірою буде сприяти розвитку регіональної політики, що, у свою чергу, створить сприятливе середовище для розвитку малого бізнесу й збільшення зайнятості молоді.

З метою забезпечення сталого розвитку кадрового потенціалу та підвищення якості робочої сили пропонується розробити міжвідомчу програму сприяння розвитку персоналу на виробництві, основними завданнями якої було б створення нормативно-правової бази;

науково-методичне, організаційне й інформаційне забезпечення розвитку персоналу на виробництві; створення системи перенавчання, підвищення кваліфікації і професійної перепідготовки зайнятих, відновлення; зміцнення та розвиток внутрішньофірмової системи навчання персоналу; впровадження сертифікації персоналу на підприємствах; розробка й реалізація механізмів фінансування та стимулювання діяльності підприємств щодо розвитку персоналу.

Різних програм останнім часом у країні розроблялося чимало. Щоб запропоновані програми не повторили їхню долю, необхідні чіткі механізми її реалізації, що включають взаємодію громадських об'єднань, підприємців і держави. У програмах слід було б задати джерела економічних ресурсів, потрібних для підвищення рівня і якості життя. Основним ресурсом є кошти суб'єктів господарювання, отримані за рахунок економічного зростання. Необхідний соціально орієнтований державний бюджет, що забезпечує достатні розміри консолідованих витрат на соціальний розвиток. Треба, щоб увесь блок витрат на соціальні потреби виявився захищеним. Бюджетне й податкове законодавство має гарантувати фінансову достатність соціальних витрат у місцевих бюджетах. Потрібно також ефективно задіяти різні позабюджетні фонди, забезпечивши цільове використання на соціальні цілі, особливо в регіонах. Джерелом додаткових ресурсів можуть стати приватні позабюджетні соціальні фонди під гарантії держави. Мова йде про необхідність політичного управління створенням рівних умов для суб'єктів соціальної взаємодії чи партнерства. Необхідно створити реальні умови рівноправності сторін у взаємодії роботодавців і працівників (їх представницьких органів), що на практиці реалізації законодавства щодо вирішення колективних трудових суперечок не будуть відрізнятися від офіційно проголошених принципів соціального партнерства.

У Державній програмі зайнятості населення необхідно передбачити розробку окремого розділу з професійної орієнтації населення, в якому мають знайти відображення стратегічні заходи з профорієнтації, передбачені Концепцією державної системи професійної орієнтації населення. У довгостроковій програмі зайнятості слід передбачити заходи щодо формування правових, соціально-економічних, інформаційно-методичних, матеріально-технічних і фінансових засад розвитку системи профорієнтації (організації науково-методичного та нормативного забезпечення її функціонування). При підготовці розділу з профорієнтації населення, річних програм зайнятості доцільно дотримуватися єдиного методологічного підходу, що передбачає: проведення єдиної

політики цільового спрямування щодо змісту запропонованих заходів з профорієнтації; забезпечення єдиної схеми розробки й узгодження заходів за термінами, інформаційної бази; співвідношення та спадкоємність розрахунків основних показників профорієнтаційної роботи з населенням. У програмах зайнятості державного, територіального та базового рівнів заходи з профорієнтації мають бути адресними щодо термінів виконання й виконавців і забезпеченими необхідними матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами. У розділі програми зайнятості з професійної орієнтації населення заходи з профорієнтації можуть бути згруповані таким чином: з управління й координації профорієнтаційної роботи, удосконалення організаційної структури системи профорієнтації населення; з професійної інформації, консультації (індивідуальної та групової), відбору й адаптації стосовно молоді, яка навчається, незайнятого та зайнятого населення, осіб з обмеженою працездатністю; щодо формування науково-методичного, довідково-інформаційного та програмного забезпечення профорієнтації населення; з кадрового забезпечення діяльності профорієнтаційних підрозділів; з матеріально-технічного забезпечення роботи з профорієнтації населення.

Державній службі зайнятості доцільно забезпечити вдосконалення форм і методів професійного навчання безробітних та інших категорій незайнятого населення. З цією метою слід максимально використати наявні знання та практичний досвід роботи громадян, забезпечити індивідуалізацію навчального процесу за рахунок запровадження модульного навчання. Вирішенню цих завдань сприятиме розробка методичних рекомендацій з підвищення ефективності професійного навчання незайнятого населення, у тому числі за модульною системою.

Загострення ситуації на ринку праці, зростання рівня безробіття, зокрема серед молоді, зумовлює необхідність удосконалення системи залучення випускників вищих і професійно-технічних закладів освіти до роботи на підприємствах і в організаціях, для чого необхідно: доопрацювати нормативно-правове підґрунтя, яке чітко визначало б права, взаємні обов'язки випускників, керівників закладів освіти та замовників кадрів за державним, регіональним і галузевим замовленням; підготувати механізм формування державного замовлення на підготовку кадрів, який унеможливив би підготовку в закладах освіти майбутніх безробітних за рахунок державних коштів. Державне замовлення на підготовку кадрів з конкретної професії (спеціальності) закладам освіти різних форм власності має надаватися лише за умови попиту національного або

регіонального ринку праці на цю професію (спеціальність). Рішення про виділення коштів вищим або професійно-технічним закладам освіти під державне замовлення на підготовку чи перепідготовку робітників і спеціалістів з різним рівнем кваліфікації доцільно приймати лише після експертизи Державним центром зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України або за його дорученням територіальними центрами зайнятості на місцях відповідно до планів приймання, випуску учнів і студентів за професіями та спеціальностями у професійно-технічних і вищих закладах освіти, попиту на ринку праці у працівниках за відповідними професіями й спеціальностями [3].

У період фінансової кризи, низького життєвого рівня й платоспроможного попиту населення актуального значення набуває підготовка пропозицій відповідно до чинного законодавства щодо пільгового оподаткування діяльності вищих і професійно-технічних закладів освіти. З метою підвищення ефективності професійного навчання молоді, зайнятого та незайнятого населення доцільно внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України "Про перелік послуг з вищої, середньої, професійно-технічної та початкової освіти, операції з надання яких звільняються від оподаткування податком на додану вартість". У зазначеному переліку треба передбачити, що від оподаткування податком на додану вартість повинні звільнятися послуги закладів освіти щодо перепідготовки та підвищення кваліфікації громадян з робітничих професій, підвищення кваліфікації спеціалістів відповідно до попиту національного ринку праці. Водночас заклади освіти, що проводять підготовку, перепідготовку й підвищення кваліфікації робітників і спеціалістів, не враховуючи потреб ринку праці, та сприяють таким чином збільшенню чисельності безробіття серед випускників закладів освіти, не повинні звільнятися від оподаткування податком на додану вартість.

Збереженню й розвитку трудового потенціалу сприятиме встановлення моніторингу за станом використання кваліфікованої робочої сили в галузях економіки. У цих умовах доцільне відновлення періодичної (раз на п'ять років) статистичної звітності про чисельність і склад кваліфікованих працівників, молодших спеціалістів, спеціалістів, бакалаврів, магістрів з метою вдосконалення професійної підготовки фахівців та їх використання в галузях народного господарства.

Підвищення якості трудового потенціалу має забезпечити запровадження до державних і регіональних програм розвитку малого бізнесу заходів щодо фінансової підтримки підприємців, які пройшли професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації для підприємницької діяльності.

Підготовка різних категорій населення для підприємницької діяльності має стати пріоритетним напрямом роботи закладів освіти й державної служби зайнятості. Це, зокрема, передбачає розширення мережі бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, консультаційних та інформаційних систем. Такі бізнес-інкубатори доцільно створити в усіх областях держави. Зарубіжний досвід доводить їх високу ефективність.

На сучасному етапі розвитку економіки необхідна рівновага на ринку праці як елемент ефективної зайнятості, яка повинна досягатися шляхом збереження наявних робочих місць, що передбачає їх якісний розвиток. Це справедливо для України в цілому, а в регіонах та великих містах завдяки дії соціально-демографічного чинника формування ринку робочої сили може проходити по-різному.

Доцільно, щоб у розробці та впровадженні системи регулювання зайнятості, крім Державної служби зайнятості, Міністерства праці і соціальної політики, Міністерства економіки, Міністерства науки і освіти, міграційної служби взаємодіяли на всіх рівнях управління й інші органи виконавчої влади (Міноборони, МВС, Держкомітет по підтримці і розвитку малого підприємництва тощо). Подібна взаємодія може бути забезпечена шляхом створення Міжвідомчої комісії при уряді України з питань розробки й реалізації державної політики зайнятості. Аналогічні міжвідомчі комісії доцільно створити й на регіональному рівні при органах виконавчої влади. Таке представництво дасть змогу координувати зусилля різних відомств з вирішення соціально-економічних завдань, поєднуючи їх обмежені фінансові ресурси.

IV. Висновки

На основі проведеного аналізу динаміки, структури та причин зростання безробіття на державному й регіональному рівнях пропонуються напрями його скорочення та досягнення ефективної зайнятості. Основним з них є подолання структурної кризи й структурна перебудова економіки. Досягненню цих цілей повинні слугувати розширення інвестицій, розвиток конкуренції, залучення вітчизняного й іноземного капіталу в національну економіку. Визначається, що проблемою безробіття неможливо вирішувати тільки через політику регулювання ринку праці. Основний інструмент – розвиток економіки і здійснення економічних реформ, оскільки сучасна фінансово-кредитна й податкова політика в галузі підприємництва має не стимулювальний, а протилежний характер.

Оптимальний варіант політики зайнятості для України – активний. Саме такий підхід,

що передбачає активні дії на ринку праці, підвищення якості робочої сили для наступного працевлаштування безробітних, які шукають роботу, може забезпечити максимально можливу зайнятість населення, виробництво конкурентоспроможної продукції. Обґрунтовано найважливіші напрями активної державної політики зайнятості: розробка й реалізація загальнонаціональних програм; розвиток малого підприємництва, у тому числі серед безробітних громадян шляхом їх професійного відбору та навчання основ підприємницької діяльності; стимулювання підприємців, що зберігають і створюють нові робочі місця в перспективних галузях і сферах діяльності (житлове будівництво, сфера послуг тощо) наданням податкових, кредитних пільг і державних замовлень; організація громадських робіт, насамперед, для спорудження об'єктів інфраструктури тощо.

Вирішення проблеми безробіття шляхом створення робочих місць не підкріплено дієвим механізмом. Розробка схеми перспективного їх створення й збереження за галузями економіки та підприємствами має стати головним орієнтиром у розвитку ринку праці, дієвим інструментом регулювання попиту на робочу силу, а також системи підготовки та перепідготовки незайнятого населення. Значної уваги потребує стан виконання завдань, пов'язаних зі створенням нових робочих місць і їх укомплектуванням за професіями та спеціальностями. При цьому наголос має робитися на відповідності кількості створених нових робочих місць кількості фактично вивільнених працівників з галузей економіки через зміни в організації виробництва і праці. Для моніторингу й регулювання процесів формування потенціалу ефективних робочих місць у галузевому й регіональному розрізі доцільно запровадити державну систему статистичної звітності, що відображала б фактичний стан і динамі-

ку відтворення робочих місць, а також використання робочої сили на підприємствах різних форм власності.

Надано методичні та практичні рекомендації щодо розробки конкретних запропонованих комплексних програм, а саме: "Міжвідомчої цільової програми системи сприяння працевлаштуванню й перепідготовці незайнятих випускників закладів професійної освіти", "Підвищення конкурентоспроможності молоді регіону (міста, району, області)", "Міжвідомчої програми сприяння розвитку персоналу на підприємстві", а також пропозиції до Концепції розвитку трудового потенціалу України, Програми структурної перебудови економіки України та окремих законодавчих актів.

Сформульовано основні цілі та конкретні короткострокові й довгострокові завдання Державної програми підвищення рівня та якості життя як у цілому, так і для окремих виконавців цієї програми. Надано пропозиції щодо розвитку профорієнтаційної роботи, конкретні рекомендації стосовно розробки Державної та річних регіональних програм зайнятості населення.

Література

1. Герасимчук В.І. Проблеми трансформації зайнятості і ринку праці України (методологія, аналіз, шляхи вдосконалення) / В.І. Герасимчук. – К.: Принт – Експрес, 2001. – 503 с.
2. Сай І.А. Порівняльна характеристика різних моделей державного регулювання зайнятості / І.А. Сай // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2006. – № 3. – С. 154–158.
3. Черниш Т. Зрушення в зайнятості населення України, спричинені реструктуризацією підприємств / Т. Черниш // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 4. – С. 18–21.

УДК 351.851

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Гасєвська Л.А.

кандидат педагогічних наук, доцент
Національна академія державного управління при Президенті України

Annotation

Experience of foreign states in relation to the public participation in the education management is analyzed. The main attention is concentrated on the processes of the management decentralization, distributing of plenary powers between different levels and sub-

jects of the management, public influence on the forming of the educational policy.

Анотація

У статті проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо участі громадськості в управлінні освітою. Особливу увагу приділено процесам децентралізації управління, розподілу повноважень між різними рівнями